

PROCEDEREN VOOR HET
EUROPEES HOF VOOR DE
RECHTEN VAN DE MENS

Yves HAECK
Clara BURBANO HERRERA

Tweede editie

 intersentia
Antwerpen – Cambridge

Procederen voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Tweede editie
Yves Haeck en Clara Burbano Herrera

© 2011 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

Omslagfoto © Belga, fotograaf Lex van Lieshout

ISBN 978-94-000-0196-1
D/2011/7849/102
NUR 828

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voor Liliane, Robert, Willy en Diane en natuurlijk Clara

Yves

Voor mijn familie en mijn vrienden

Clara

VOORWOORD

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is de belangrijkste waakhond van de mensenrechten in Europa en een van de hoekstenen van onze democratische rechtsstaat, waarbij ook een democratische meerderheid gebonden is door de uitspraken van het Hof.

Het Europees Hof, dat in Straatsburg zetelt, interpreteert de rechten en vrijheden in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en kan een Staat veroordelen omdat deze de fundamentele rechten van een persoon heeft geschonden. Slachtoffers kunnen van het Hof een billijke genoegdoening in de vorm van een geldsom toegekend krijgen.

Hoewel het Europees Hof en zijn rechtspraak alomtegenwoordig zijn in de pers, het politieke discours en natuurlijk ook in de zittingzalen van onze hoven en rechtbanken, is het belangrijk te weten hoe het Europees Hof precies functioneert, hoe het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens precies moet worden geïnterpreteerd en wat je als rechtzoekende van het Hof al dan niet kunt verwachten.

Dit boek is dan ook bedoeld als een gebruiksvriendelijke gids voor zowel de rechtspracticus als voor de geïnteresseerde burger die een klacht wil indienen bij het Europees Hof. Het geeft een stapsgewijs overzicht van de procedure voor het Europees Hof, waarbij onder meer aandacht wordt besteed aan de wijze waarop een klacht ingediend moet worden, rekening houdend met de ontvankelijkheidsvoorwaarden. Ook de mogelijkheden om gratis rechtsbijstand te verkrijgen, om spoedmaatregelen te vragen en om als derde tussen te komen in de procedure voor het Europees Hof komen aan bod. Vervolgens wordt uitgelegd hoe de mensenrechtenschendingen te bewijzen, hoe het geschil eventueel in der minne te regelen, in welke omstandigheden een openbare hoorzitting wordt georganiseerd en hoe de rechters van het Europees Hof precies redeneren om finaal tot een eindoordeel te komen over de schending of niet-schending van de rechten en vrijheden in het EVRM, en over de eventuele billijke genoegdoening. Tot slot worden de rechtskracht van de uitspraken van het Europees Hof onder de loop genomen evenals de wijze waarop deze uitspraken ten uitvoer worden gelegd.

Het boek is echter veel meer dan een gids voor het indienen van klachten te Straatsburg. In de inleidende hoofdstukken wordt immers uitvoerig aandacht besteed aan de basisprincipes die iedere potentiële gebruiker van het Verdrag onder de knie moet hebben vooraleer hij/zij er ook maar aan denkt om een recht of vrijheid uit het Verdrag in te roepen of later desgevallend richting Straatsburg

te trekken. Het betreft o.m. de afbakening en de rechtskracht van de rechten en vrijheden, met inbegrip van de theorie van de directe werking, de positieve verplichtingen, de derdenwerking, de mogelijkheid om afstand te doen van rechten en vrijheden, alsook de mogelijkheid om de rechten en vrijheden aan banden te leggen.

Het boek is bijgewerkt tot 31 juli 2011, en incorporeert – naast heel wat recente rechtspraak – dus ook de wijzigingen die zijn aangebracht door Protocol nr. 14 bij het EVRM, dat op 1 juni 2010 in werking is getreden en het functioneren van het Europees Hof op belangrijke punten wijzigt.

Yves Haeck
Universiteit Gent/Universiteit Utrecht
1 augustus 2011

Clara Burbano Herrera
Universiteit Gent
1 augustus 2011

4.2.5.2.	Pertinentie criterium	68
4.2.5.3.	Evenredigheid	70
4.3.	Beperkingen ingevolge afbakening	73
4.4.	Impliciete of inherente beperkingen	74
4.4.1.	(Geen) mogelijkheid van impliciete/inherente beperkingen op gekwalificeerde rechten	75
4.4.2.	Mogelijkheid van inherente beperkingen op inherente rechten	76
4.4.3.	Mogelijkheid van inherente beperkingen bij positieve verplichtingen	77
4.4.4.	Toetsingscriteria	78
4.5.	Beperking rechten en vrijheden van vreemdelingen	78
4.6.	Verbod van misbruik van rechten en vrijheden	80
4.7.	Verbod van machtsafwending	86
4.8.	Opschorting van de rechten en vrijheden	91
4.8.1.	Notstandsfeite rechten	92
4.8.2.	Voorwaarden voor opschorting	93
5.	Afstand van rechten en vrijheden	96
6.	Voorbehouden en interpretatieve verklaringen	99
7.	Interpretatie en toepassing van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	104
7.1.	Verdrag van Wenen en internationaal recht	104
7.2.	Subsidiariteitsbeginsel	107
7.3.	Effectiviteitsbeginsel	110
7.4.	Autonome interpretatie	112
7.5.	Dynamische of evolutieve interpretatie	117
7.6.	Rechtsstaatbeginsel	120
7.7.	Democratie	125
7.8.	Evenredigheidsbeginsel	130
7.9.	Margin of appreciation	133
7.10.	Fourth instance	146
III.	DE TOEZICHTSORGANEN	149
1.	Europees Hof voor de Rechten van de Mens	149
1.1.	Samenstelling	149
1.2.	Organisatie	153
1.3.	Bevoegdheid	158
2.	Comité van Ministers van de Raad van Europa	161
2.1.	Samenstelling	161
2.2.	Bevoegdheid	162

3. Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa	164
3.1. Samenstelling	164
3.2. Bevoegdheid	165
4. Commissaris voor de Mensenrechten van de Raad van Europa	167
4.1. Samenstelling	167
4.2. Bevoegdheid	168
5. Secretaris-Generaal van de Raad van Europa	170
5.1. Samenstelling	170
5.2. Bevoegdheid	171

IV. PROCEDURE VOOR HET EUROPEES HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

1. Algemeen	179
1.1. Rechtsbijstand	179
1.2. Bescherming van personen die deelnemen aan de procedure	183
1.3. Taal	185
1.4. Vertegenwoordiging	187
1.5. Openbaarheid van documenten	189
2. Pre-jurisdictionele procedure	190
2.1. Indienen van verzoekschrift	190
2.2. Registratie en toewijzing	193
3. Jurisdictionele procedure	194
3.1. Ontvankelijkheidsprocedure en -voorwaarden	194
3.1.1. Alleenzettelende rechter, Rechtterrapporteur, Comité, Kamer	194
3.1.2. Ontvankelijkheidsvoorwaarden	202
3.1.2.1. Algemeen	202
3.1.2.2. Verenigbaarheid met het Verdrag	204
3.1.2.3. Geen anoniem verzoekschrift	245
3.1.2.4. Geen herhaling van dezelfde zaak	246
3.1.2.5. Geen gelijke zaak die reeds aan een andere internationale instantie voor onderzoek of regeling is voorgelegd	248
3.1.2.6. Misbruik van het klachtrecht	253
3.1.2.7. Geen manifeste ongegrondheid	258
3.1.2.8. Uitputting van interne rechtsmiddelen	262
3.1.2.9. Zesmaandentermijn	282
3.1.2.10. Geen wezenlijk nadeel voor verzoeker	293
3.1.3. Ontvankelijkheidsbeslissing	299
3.2. Voorlopige maatregelen	301
3.2.1. Bevoegdheid <i>ratione personae</i>	303
3.2.2. Bevoegdheid <i>ratione materiae</i>	304

3.2.3.	Situaties waarin voorlopige maatregel wordt opgelegd	308
3.2.3.1.	Imminente en uitzonderlijke situatie, leidend tot risico van onherstelbare schade aan personen . .	308
3.2.3.2.	Very <i>prima facie</i> schending	321
3.2.4.	Procedure	325
3.2.5.	Geldingsduur, verlenging en opheffing	329
3.2.6.	Rechtskracht	330
3.3.	Prioritaire behandeling	334
3.4.	Samenvoeging	336
3.5.	Afstand van rechtsmacht	337
3.6.	Minnelijke schikking	338
3.7.	Schrapping, voortzetting en heropname	342
3.8.	Onderzoek van de gegrondheid	347
3.9.	Vaststelling van de feiten en fact-findingmissies	348
3.10.	Tussenkomst door derden	351
3.11.	Bewijsregels	358
3.12.	Hoorzitting	365
3.13.	Kwalificatie van de feiten	370
3.14.	Arrest	370
3.15.	Verwijzing naar Grote Kamer	374
3.16.	Behandeling door Grote Kamer na afstand of verwijzing	379
3.17.	Systemen ter bescherming van interne consistentie rechtspraak . . .	383
3.18.	Interpretatie, herziening en rechtzetting van arresten	384
4.	Billijke genoegdoening	388
4.1.	Begunstigde	390
4.2.	Procedure	391
4.2.1.	Indiening en behandeling	391
4.2.2.	Beslissing	393
4.2.3.	Intresten	394
4.2.4.	Betalingsmodaliteiten	395
4.2.5.	Beslagbaarheid	396
4.3.	Materiële schade	397
4.3.1.	Geleden verlies en gederfde winst	397
4.3.1.1.	Inkomensverlies door verblijf in gevangenis of opgelegde boete als gevolg van veroordeling	397
4.3.1.2.	Inkomensverlies door negatieve gevolgen voor carrière	398
4.3.1.3.	Inkomensverlies door overlijden van familielid door toedoen van overheidsagenten	398
4.3.1.4.	Inkomensverlies door duur juridische procedure en weigering tot tenuitvoerlegging eindbeslissing . .	399

4.3.1.5.	Beperking van het gebruik van onroerende eigendom	399
4.3.1.6.	Verlies van onroerende eigendom, huisraad en veestapel	400
4.3.2.	Verlies van kansen	401
4.4.	Morele schade	402
4.4.1.	Ongerustheid, frustratie en angst	402
4.4.2.	Reputatieschade	405
4.4.3.	Geen toegang tot rechter	405
4.4.4.	Ernst van schending	406
4.4.5.	Verlies van kansen	406
4.4.6.	Morele schade rechtspersonen	407
4.5.	Kosten en uitgaven	407
4.5.1.	Soorten kosten	407
4.5.2.	Voorwaarden	409
4.5.2.1.	Daadwerkelijk gemaakte kosten en uitgaven	409
4.5.2.2.	Noodzakelijke kosten en uitgaven	410
4.5.2.3.	Redelijke kosten en uitgaven	411
4.6.	Geen ‘punitive damages’	413
4.7.	Evolutie naar injunctierecht en ‘pilotarresten’	414
5.	Karakter en rechtsgevolgen van arresten	424
5.1.	Rechtsgevolgen ten aanzien van de partijen in het geding	424
5.1.1.	Verplichting tot uitvoering einduitspraken	425
5.1.2.	Verplichting tot eerbiediging gezag van gewijsde einduitspraken	439
5.2.	Rechtsgevolgen ten aanzien van andere verdragsstaten	440
5.2.1.	Theorie van het ‘interpretatief gezag van gewijsde’ van de eindarresten	440
5.2.2.	Toepassing van de doctrine van het ‘interpretatief gezag van gewijsde’ door de nationale rechter	444
5.2.3.	Precedentwerking van eindarresten en gevolgen voor het ‘interpretatief gezag van gewijsde’	446
V. TOEZICHT OP NALEVING VAN ARRESTEN EN BESLISSINGEN VAN HET EUROPEES HOF DOOR HET COMITÉ VAN MINISTERS VAN DE RAAD VAN EUROPA		449
VI. TOEZICHT OP NALEVING VAN ARRESTEN EN BESLISSINGEN VAN HET EUROPEES HOF DOOR DE PARLEMENTAIRE VERGADERING VAN DE RAAD VAN EUROPA		459

VII. TOEZICHT OP NALEVING VAN ARRESTEN EN BESLISSINGEN VAN HET EUROPEES HOF DOOR HET EUROPEES HOF ZELF	463
1. Vrijwillige politiek van zelfbeperking	463
2. Inbreuk- of infringementprocedure	465